

Nr 47

Jordbruksutskottets betänkande i anledning av motioner angående landskapsvård, m. m.**Motionerna**

I motionen 1973:338 av herr Strömberg m. fl. (fp) hemställs att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna att § 7 i naturvårdskungörelsen ändras i enlighet med vad i motionen anförts.

I motionen 1973:797 av herr Strömberg m. fl. (fp) hemställs, såvitt nu är i fråga (punkterna 1, 3--4), att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär 1. att en fortsatt naturvårds- och kulturvårdsinventering genomförs, 3. att ytterligare studier av kusternas beskaffenhet genomförs som kan ge underlag för konkreta anvisningar i syfte att trygga behovet av områden lämpade för bad och friluftsliv, 4. att statens naturvårdsverk låter verkställa kontinuerlig forskning och fotografisk dokumentation av de svenska nationalparkerna.

I motionen 1973:934 av herr Svanström (c) och fru Eriksson i Stockholm (s) föreslås att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning och förslag till skydd för den svenska eken.

I motionen 1973:1425 av herrar Persson i Heden (c) och Magnusson i Nennesholm (c) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller att naturvårdslagens bestämmelser om täktverksamhet ses över i syfte att ge kommuner och lantbruksnämnder tillfälle att alltid yttra sig över ansökningar om matjordstäkt i enlighet med vad som har anförts i motionen.

Utskottet

Nuvarande bestämmelser om förvaltningen av naturreservaten förslås i motionen 1973:338 ändrade. F. n. gäller enligt 7 § kungörelsen (1964:825) om tillämpning av naturvårdslagen (naturvårdskungörelsen) att naturreservat på statens mark förvaltas av domänverket eller den som verket efter samråd med naturvårdsverket förordnar därtill. I fråga om naturreservat på annan mark utser länsstyrelsen den som skall utöva vård och förvaltning. Beträffande kommun tillhörig mark skall kommunen normalt utses. I övriga fall skall skogsvårdsstyrelsen utses, om uppdraget inte med större fördel kan anförtros annan. Länsstyrelsen meddelar bestämmelser om vården och förvaltningen av naturreservatet.

I syfte att åstadkomma en mera enhetlig förvaltning föreslår motionärerna att förvaltningsansvaret normalt skall ligga på den myndighet som planerat och genomfört reservatbildningen. Naturreservat på statens mark

föreslås sålunda bli förvaltat av naturvårdsverket i samråd med länsstyrelsen, reserat på kommunal mark av kommunen i samråd med länsstyrelsen och reserat i övriga fall av länsstyrelsen i samråd med markägaren.

Utskottet får i anledning av motionen erinra om att frågan om förvaltningen av de enligt naturvårdslagen skyddade naturområdena tagits upp i direktiven till naturvårdskommittén. Där konstateras att förvaltningen av dessa naturområden är splittrad. Kommittén har i uppdrag att pröva om nuvarande ordning är lämplig eller om behov föreligger av en bättre och mer samordnad förvaltning. Enligt uppgift från naturvårdskommittén kommer denna fråga att tas upp i ett belänkande som beräknas komma att lämnas inom de närmaste månaderna. Med hänvisning till det anförda finner utskottet att motionen 1973:338 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt motionen 1973:797 är de studier som hittills utförts rörande naturvårdsobjekt och kusternas beskaffenhet bl. a. i samband med förberedelsearbetet för den fysiska riksplaneringen otillräckliga. Därför bör enligt motionen genomföras dels en fortsatt naturvårds- och kulturvårdsinventering, dels ytterligare studier av kusternas beskaffenhet som kan ge underlag för konkreta anvisningar i syfte att trygga behovet av områden lämpade för bad och friluftsliv.

Utskottet får erinra om att åtskilligt inventeringsmaterial rörande i motionen nämnda områden sammanställts i samband med det hittills bedrivna riksplanearbetet. Vissa riktlinjer för den fortsatta planeringen på dessa områden har också godtagits av riksdagen (prop. 1972:111, bil. 2, CU 1972:35, rskr 1972:348). Beträffande kusterna angavs planeringsriktlinjer som särskilt avsåg att tillgodose det rörliga friluftslivets behov. Vidare framhöll civilministern i propositionen 1972:111 att det var angeläget att efter hand komplettera de genomförda inventeringarna. Av det sagda framgår att nu ifrågavarande motionsyrkanden inte står i motsättning till vad som uttalades i samband med 1972 års riksdagsbehandling av den fysiska riksplaneringen. Något särskilt riksdagens uttalande erfordras därför inte i anledning av motionsyrkandena.

I motionen 1973:797 påpekas att nationalparkerna avsåts bl. a. i syfte att utgöra referensområden för vetenskapen. Trots detta förekommer enligt motionärerna forskning i dessa områden endast sporadiskt. Enligt motionen borde förekommande förändringar kartläggas genom systematiska undersökningar. Statens naturvårdsverk borde därvidlag åläggas att låta verkställa kontinuerlig forskning i och utbildning av de svenska nationalparkerna.

Utskottet får erinra om att motsvarande motionsyrkande behandlades av riksdagen även föregående år. Jordbruksutskottet (JoU 1972:55) påpekade därvid att naturvårdsverket enligt naturvårdskungörelsen har att i mån av tillgång på medel låta utföra sådana vetenskapliga undersökningar som fordras för bedömning av inträdande förändringar i naturförhållandena inom nationalparkerna. Vidare redovisades uppgifter från naturvårdsverket enligt vilka vissa undersökningar genomförts i bl. a.

Sareks nationalpark. Utskottet fann att omfattningen av nämnda forskning blir beroende av hur stor andel av anvisade forskningsmedel som i konkurrens med andra forskningsprojekt kan avdelas för ändamålet. På utskottets förslag föranledde motionsyrkandet inte någon riksdagens åtgärd. Vad som anfördes föregående år gäller enligt utskottets mening alltså. Utskottet avstyrker således bifall till förevarande yrkande i motionen 1973:797.

Eklundar och ensamla mäktiga ekar utgör enligt motionen 1973:934 ett utomordentligt vackert inslag i den svenska landskapsbilden, ett inslag som är väl värt att slå vakt om. Trots gällande bestämmelser i naturvårdslagen förekommer enligt motionen upprörande exempel på skövling av förnämliga ekbestånd, inte minst i samband med planering och anläggning av nya bebyggelseområden. Detta har föranlett framställningar om total fridlysning av eken, vilka dock inte bifallits. Motionärerna konstaterar att bestämmelserna till skydd för landskapsbilden i 19 § naturvårdslagen inte är tillämpliga i områden som ingår i fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan. Ett lagligt skydd för bl. a. ekar skulle enligt motionen behövas även inom sådana områden. Motionen slutar i en begäran om utredning och förslag till skydd för den svenska eken.

I anledning av en motion i samma ämne föregående år anförde jordbruksutskottet (JoU 1972:25) bl. a. att naturvårdsverket nyligen hade avslagit en begäran om generell fridlysning av ek. I remissyttranden över framställningen härom hade det övervägande antalet remissinstanser, bl. a. skogsstyrelsen, domänverket och Vetenskapsakademiens naturskyddskommitté, avvisat tanken på en generell fridlysning. Genomgående hade emellertid framförts uppfattningen att eken är ett värdefullt inslag i vår landskapsbild.

Utskottet får i anledning av nu föreliggande motion anförda att virkesförrådet av ek enligt riksskogstaxeringen utgör ca 17 milj. m³ sk eller 0,7 procent av totalförrådet av skog i landet. Utskottet vill vidare erinra om att, där det befinns angeläget från landsskapsvårdssynpunkt att skydda eken, länsstyrelsen kan besluta därom med stöd av naturvårdslagens bestämmelser om naturreservat, naturminnen och skydd för landskapsbilden. Landskapsbildsskyddet kan såsom påpekats i motionen inte tillämpas inom område för vilket gäller fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan. Sådana planer fastställs emellertid med stöd av byggnadslagen, vilken bl. a. innehåller bestämmelser som avser att tillvarata miljöaspekterna inom planområdena. Även byggnadsstadgan (1959:612) innehåller bestämmelser i samma syfte. Med stöd av nu ifrågakommande bestämmelser torde möjligheter finnas att tillgodose jämväl önskemål att i förekommande fall skydda såväl enstaka ekar som ekbestånd. Med hänsyn till det anförda anser utskottet det inte motiverat att riksdagen nu begär en utredning i ämnet. Motionen 1973:934 avstyrks således.

Enligt motionen 1973:1425 ger naturvårdslagen och jordhävdslagen

inte det skydd mot matjordstäkt som erfordras. Matjordstäkt medges enligt motionen ibland utan att lokala myndigheter får yttra sig i ärendet. Motionärerna föreslår att naturvårdslagens bestämmelser om täktverksamhet ses över i syfte att ge kommuner och lantbruksnämnder tillfälle att alltid yttra sig över ansökningar om matjordstäkt. Genom ett sådant förfarande räknar motionärerna med att man skall kunna förhindra skador på landskapsbilden och andra negativa konsekvenser av matjordstäkt.

Om tillåtligheten av matjordstäkt finns bestämmelser i jordhävdslagen (1969:698). Även naturvårdslagen (1964:822) kan tillämpas i sammanhanget. Jordhävdslagen avser att tillvarata jordbrukspolitiska intressen, medan naturvårdslagen i främsta rummet skall tillgodose naturvårdshintressena.

Beträffande odlad jord som är eller kan bli lämpad för rationell jordbruksdrift eller som bör hållas i odlat skick för att underlätta bildandet av rationell brukningsenhet kan lantbruksnämnden enligt 6 § jordhävdslagen besluta att täkt av matjord inte får ske utan nämndens tillstånd. Vidare gäller enligt lagens 3 § att lantbruksnämnden, om odlad jord av nämnt slag lagts ned, kan förelägga innehavaren att återställa hävden. Jordhävdslagen är inte tillämplig på bl. a. mark som ingår i fastighet, vilken taxerats som annan fastighet.

Länsstyrelsen kan med stöd av 19 § naturvårdslagen förordna att inom visst område täkt av matjord ej får utföras utan länsstyrelsens tillstånd i varje särskilt fall eller, med stöd av 20 § samma lag, föreskriva villkor för sådan täkt.

Gällande lagar ger således vissa möjligheter att ingripa mot matjordstäkt. Beslut härom fattas av regionala organ som har goda möjligheter att skaffa sig information om de lokala förhållandena. Lagstiftningen innebär emellertid inte något generellt tillståndstvång för matjordstäkt. Sådant tillståndstvång gäller enligt 18 § naturvårdslagen för täkt av sten, grus, sand eller lera. Skäl finns enligt utskottets mening för att bringa matjordstäkterna under bättre kontroll än som f. n. är fallet. Det kan därför ifrågasättas om inte generellt tillståndstvång borde införas även för täkt av matjord. Enligt uppgift från naturvårdskommittén kommer denna fråga att behandlas i det tidigare nämnda betänkande som kommittén inom en nära framtid avser att lämna. Utskottet utgår från att nu anförda synpunkter kommer att beaktas vid prövningen av det aviserade betänkandet från kommittén. Vad utskottet sålunda anför i anledning av motionen 1973:1425 bör riksdagen som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna.

Under hänvisning till det anförda hemställer utskottet
att riksdagen

1. lämnar motionen 1973:338 utan åtgärd,
2. lämnar motionen 1973:797, yrkandena 1, 3 och 4, utan åtgärd,
3. lämnar motionen 1973:934 utan åtgärd samt
4. i anledning av motionen 1973:1425 som sin mening ger

Kungl. Maj:t till kännna vad utskottet anfört angående
tillståndstvång för matjordstäkt.

Stockholm den 13 november 1973

På jordbruksutskottets vägnar
NILS G. HANSSON

Närvarande: herrar Hansson i Skegrie (c), Mossberger (s) Persson i Skänninge (s)*, fru Theorin (s), herrar Hedin (m), Hedström (s)*, Jonasson (c), Magnusson i Tanum (s), fru Anér (fp), herr Augustsson (s), fru Lindberg (s), herrar Krönmark (m), Johansson i Holmgården (c), Andersson i Storfors (s) och Strömberg (fp).

* Ej närvarande vid betänkandet justering.

